

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

Brno 2018

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

59-2

BRNO 2018

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK MIDDLE AGES AND MODERN TIMES MITTELALTER UND NEUZEIT

BÍLOVEC (K. Ú. BÍLOVEC-MĚSTO, OKRES NOVÝ Jičín)

Kostel sv. Mikuláše. Slezské náměstí, parc. č. 1, 626. Středověk, novověk. Město, kostel. Záchraný výzkum.

V souvislosti s realizací dešťové kanalizace a drenáže podél části obvodového zdiva farního kostela sv. Mikuláše v Bílovci proběhly v září roku 2015 a dubnu až květnu roku 2016 dvě etapy záchraného archeologického výzkumu, realizovaného archeologickým pracovištěm Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě (akce č. 98/15 a 33/16). Kostel sv. Mikuláše je situován v severní části historického městského jádra Bílovce, původně byl od náměstí oddělen domovním blokem, demolovaným po roce 1945. Jedná se o krátké jednolodí s polygonálně ukončeným presbytářem a věží při západním průčelí, doplněné dvojicí čtvercových kaplí na severní a jižní straně lodi (nepravý transept), sakristií na severní a kaplí na jižní straně presbytáře. Jádru kostela pochází z druhé čtvrtiny 14. století (Prix 1999, 31–32; Čeplá 2011, 100–107; Augustinková 2011, 207–209). Původní hřbitov kolem kostela byl zrušen v závěru 18. století, dnes kostel obklopuje zatravněná plocha.

V trase stavebních výkopů bylo v rámci obou etap záchraného archeologického výzkumu položeno celkem jedenáct archeologických sond, pět z nich bylo po dohodě se stavebníkem dovedeno na bázi archeologických situací. Výzkum dle očekávání prokázal existenci někdejšího hřbitova, fungujícího při farním kostele ve 14.–18. století, zachycena byla typická etážová situace kostrových pohřbů, dokládající intenzivní a dlouhodobé pohřbívání v tomto prostoru. Před západním průčelím lodi kostela byl dokumentován krátký úsek kamenné hřbitovní zdi, důležité zjištění z hlediska stavebního vývoje kostela představuje zachycení relikvů doprovodné architektury, přistavované postupně k jádru svatostánku. Jedná se o obdélnou předsíň z kamenného zdiva (počátek 16. století?), přiloženou k průčelí jižní boční kaple kostela, jednoduchou předsíňku při vstupu do sakristie na severní straně kostela a v neposlední řadě pozůstatky zděného exteriérového vstupu do krypty pod presbytářem (18. století). Smyslem výzkumu – kromě doplnění poznatků o stavebním vývoji kostela a ověření přítomnosti bývalého hřbitova v dnes zatravněné ploše – bylo prostřednictvím

získaných poznatků vhodně usměrnit stavební zásah spojený s dešťovou kanalizací. Její vedení bylo následně realizováno v trase nekolidující s podpovrchovými relikty doprovodné zděné architektury a v hloubce nenarušující ve větší míře pohřby.

František Kolář, Jana Brhelová

Literatura

Augustinková, L. 2011: Bílovec. Kostel sv. Mikuláše. In: D. Majer (ed.): *Král, který létal. Moravsko-slezské pomezí v kontextu středoevropského prostoru doby Jana Lucemburského*. Ostrava: Ostravské muzeum, 207–209.

Čeplá, A. 2011: Několik poznámek ke stavebnímu vývoji kostela sv. Mikuláše v Bílovci. In: *Sborník Národního památkového ústavu v Ostravě 2011*. Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, 100–107.

Prix, D. 1999: Farní kostel sv. Mikuláše. In: K. Chamonikola (ed.): *Od gotiky k renesanci. Výtvarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. Díl 2*. Brno: Moravská galerie v Brně, 31–32.

Obř. 1. Bílovec, kostel sv. Mikuláše. Jeden z pohřbů při obvodovém zdivu presbytáře kostela. Foto F. Kolář.

Abb. 1. *Bílovec, St. Nikolaus Kirche. Eine der Bestattungen bei der Umfassungsmauer des Presbyteriums.* Foto F. Kolář.

Obr. 2. Bílovec, kostel sv. Mikuláše. Zdivo předsíně jižní boční kaple kostela. Foto F. Kolář.

Abb. 2. Bílovec, St. Nikolaus Kirche. Mauerwerk des Vorhalles der südlichen Seitenkapelle. Foto F. Kolář.

Resumé

Bílovec (Kat. Bílovec-město, Bez. Nový Jičín). St. Nikolaus Kirche, Parz. Nr. 1, 626. Mittelalter, Neuzeit. Stadt, Kirche. Rettungsgrabung.

BÍLOVEC (K. Ú. BÍLOVEC-MĚSTO, OKRES NOVÝ JIČÍN)

Pivovarská ulice, parc. č. 148, 149. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti se stavbou „Komunitní bydlení v Bílovci“ byly investorem bez umožnění předchozí dokumentace sneseny domy č. p. 119 a č. p. 422 mezi ulicemi Pivovarská a Zahradní. Předmětné domy byly součástí druhotné zástavby východní části někdejšího hradebního pásu města, budované v průběhu 19. století, a až do své demolice spoluvytvářely domovní frontu bezejmenné uličky. Následně byla s investorem

uzavřena dohoda o provedení zjišťovacího archeologického výzkumu (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, akce č. 41/16) a poté i vlastního záchranného archeologického výzkumu (Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, akce č. 99/17) v ploše dotčené stavbou.

Zděné hradby v Bílovci byly dle písemných pramenů budovány v průběhu poslední čtvrtiny 14. století; v listině datované 23. dubna 1383 postoupil královský komoří a tehdejší držitel města Beneš z Kravař Bílovci právo odúmrti a v této souvislosti uložil městské obci povinnost vybudovat městské hradby. Na stavbu opevnění měla být v první fázi vynaložena suma sto hřiven pražských grošů, dále bylo město po dobu tří let osvobozeno od výplaty městské berně a tyto finanční zdroje měly být vynakládány na pokračování opevňovacích prací (SOKA Nový Jičín, fond: AM Bílovec, Listiny, inv. č. 1; Prasek 1889, 24; 20, Grůza, Augustinková 2001, 43–44).

Zjišťovací sondáž v roce 2016 prokázala přítomnost dobře dochovaných podpovrchových relikvů hlavní hradební zdi o mocnosti 2,0 m, procházející v délce 14,5 m napříč západní částí plochy na parcele č. 148. Mimo to bylo zkoumáno souvrství při vnitřním líci hradební zdi – včetně dvou úrovní historického dláždění – dokládající vývoj komunikačních povrchů někdejší Lazebnické (dnes Pivovarské) ulice. V neposlední řadě byly dokumentovány podpovrchové partie stavebních konstrukcí někdejšího domu č. p. 119, který byl přistavěn k vnitřní straně hradby nejpozději někdy v průběhu 19. století.

Vlastní záchranný archeologický výzkum v roce 2017 spočíval v kompletní exkavaci historického nadloží v západní části stavbou dotčené plochy (tj. prostor demolovaného domu č. p. 119) a v provedení kontrolních řezů napříč východní částí plochy (prostor demolovaného domu č. p. 422). Odlišný přístup v obou částech staveniště vycházel z plánované míry poškození archeologických terénů následnou stavební činností. Archeologickým výzkumem byl v západní části zkoumané plochy zachycen sídlištní horizont předcházející výstavbě zděných hradeb. Jednalo se o kulturní vrstvu a několik zahloubených objektů datovatelných na základě keramických nálezů do průběhu 14. století; jeden z nich – opatřený košatinovým zpevněním stěn – mohl původně sloužit výrobním účelům. Areál města byl před výstavbou zděného opevnění z východní strany vymezen příkopovitým útvarem (šířka cca 6 m, hloubka 2,5 m), případné pozůstatky valu nebo palisády nebyly na jeho vnitřní straně výzkumem registrovány. V souvislosti s následnou výstavbou zděných hradeb byl tento útvar – ať již přírodního či antropogenního původu – zasypán, poté byl do jeho zánikové výplně veden základový výkop pro zdivo hradby. Základová spára hradební zdi koresponduje s bází staršího příkopu, základová partie hradeb v této části jejich